

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Expedita Juris Divini, Natvralis, Et Ecclesiastici Moralis Expositio

Tamburini, Tommaso

Coloniæ Agrippinæ, 1665

Explicatur illud. Contractus, quo Locator Conductor, &c. Cap. I.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40132

TRACTATUS IV.
DE
LOCATIONE
ET
CONDUCTIONE.

Utmadmodum unus, idemque est Contractus Emptionis, & Venditionis, differuntque solum per diversam relationem; tu enim dicaris vendere, v. grat. equum Petro, Petrus autem emere; ita idem est contractus a Locationis, & conductionis, licet tu dicaris locare tuam domum verbis grat. Petro, undè, voceris Locator, Petrus autem appelletur conductor, & à te dicatur domum conducere.

2. Laym. l. 3. tr. 4. c. 22. nu. 1.

1. Hic ergo est contractus, quo Locator rem, vel personam aliquam, etiam se ipsam, concedit conductori ad usum, vel fructum sub certa, iustaque pensione, seu stipendio, nullo addito injusto pacto, idque pro duratione temporis designati. Multa complectitur hæc descriptio, cujus, si omnia verba separatim explicentur, absoluta erit hæc de Locatione tractatio.

CAPUT PRIMUM.

Explicans illud descriptionis.

Contractus, quo Locator Conductor, &c.

Quandoquidem Contractus est, saltem duorum, ultro, citroque se obligantium, consequenter fit, ut Locator conductori, & hic illi obligetur in aliquo. Prins igitur de obligationibus Locatoris, tum de obligationibus conductoris hic agendum breviter erit.

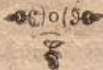
§. PRIMVS.

Obligaciones Locatoris.

1. Tres Locator obligaciones contrahit. Primò, tradendi rem, quam locat minimè vitiatam. Secundò, faciendi aliquas expensas rei locatæ. Tertiò, solvendi melioramenta, quæ ipse imposuit facienda.

Locator ne det rem vitiatam.

Intellige, quæ non sit vitiata in ordine ad usum locandi, ne v. g. vas locatum ad contiaendum liquorem sit pertusum, ne equus aditer

ad iter agendum sit claudus. Intellige iterum, (non monito Conductore) nam, si hic monitus rem ita vitiatam sub debita justa mercede velit, nullam recipiet, quoad hoc, injuriam. Ratio autem datæ doctrinæ est manifesta, quia sicuti inter vendentem, & ementem, ita inter Locantem, & Conducentem intervenit implicitum pactum, ut quemadmodum Conductor solvit pretium sine defectu, ita locans rem det sine vitio. Quare si das v. g. vas pertusum pro sano, omnia damna Conductori relatare a debes, quia sic damni periculum totum in te suscepisse, præsumendus es.

4. Nov. vel. Felice. Sive. pp. Bonac. d. 1. de con. ruc. q. 7. p. 2. n. 3.

2. Quid si inculpabiliter Locator vitium ignoret, vel non advertat?

Respondeo, Vel loquimur in foro conscientiæ, vel in foro externo. In foro conscientiæ, nulla erit culpa Locatoris, nec obligatio restitutionis damnorum, ut patet ex Regulis Generalibus alibi tradit. s. Duo tamen debet omninò præstare. Primò, ut quando rem advertit, Conductorem admonet; ne longius procedat damnum. Secundò, debet à pensione solvenda aliquid demere, juxta quod minus est res utilis Conductori.

l. Sed Alder. §. 1. §. locati.

3. In foro autem externo ex circumstantiis colligendum, quid præsumi debeat de te, an scilicet ex culpa, an verò inculpate rem vitiosam locaveris. Sic à Jure b non excusatur, qui vas pertusum locat, quia non præsumitur ejus Dominus illum defectum non cognovisse. Contra, excusatur à Doctoribus is, qui agrum locat, in quo fortè herba inventa est, quæ boves veneno infecit, quia id scivisse Dominus agri non præsumitur.

4. Huc pertinet, ne Locator det rem tributis, & oneribus subjectam, ac si talis non esset; tributa enim, & omnia onera solvi debent à Domino, e cujus est res (præsciendò vel. 2. p. l. ab aliquo justo pacto) qui enim sentit com. 14. q. 6. n. modum integræ pensionis, par est, ut sentiat 11. Azor. onus.

Legi Re- vel. 2. p. l. ab aliquo justo pacto) qui enim sentit com. 14. q. 6. n. modum integræ pensionis, par est, ut sentiat 11. Azor. onus.

5. Huc etiam pertinet, ne det Locator rem alteri, nisi ei, cui locavit. Sed in hoc casu inquirere potes: Si res eadem duobus successivè locetur, quisnam præferendus?

Respondeo. Primus, si neutri data est possessio, multò magis, si possessio est apud eundem primum. Ac si possessio sit penes alterum, secundo, puto probabilius, hunc secundum esse præferendum, sicuti in pari casu secun-

das, cui tradita est rei possessio, præfertur in Venditione. Et ratio ulterior est, quia possessio ea, seu ea detentio, quam habet secundus, dat ipsi Jus ne spoliatur. Ita contra alios, qui contendunt, esse primum præferendum, docet Azor d inducens quasdam decisiones Rotæ ad nostram hanc majorem d Azor. lo. ci. qu. 5. probabilitatem confirmandam.

6. Huc denique pertinet, ne Locator loceat rem, de qua disponere non potest; tunc enim traderet rem, quasi substantialiter vitiatam, ut ex se patet.

7. Quid si res sit æque communis pluribus, & unus velit rem communem alteri locare, alter verò nolit?

8. Respondeo. Assero Primò, valere Locationem, si socius sine justa causa dissentiat; socio tamen debetur pars pensionis, quamvis res loceatur, absque ipsius consensu, quia adhuc illa pars est fructus rei suæ.

9. Assero rursus, si alter ex dictis sociis habet notabiliter majus Jus, huic, ut pote principali competere Jus locandi.

10. Assero Tertio, eum, qui vult locare rem personæ honestæ, præferri ei socio, qui vult locare inhonestæ, nisi hæc plus offerat.

11. Assero Quarto, quando socii sunt æqualis Juris, & propter aliquam causam dissentiunt, vel per sortes, vel per Judicem contentionem dissolvendam fore. Lege Bonacina. e

c Bonac. d. 3. de conr. q. 7. p. 1. nu. 7. alios citans.

An Locator teneatur ad expensas rei locatæ.

12. Non est sermo, quando sive tacitè, sive expresse præcessit aliquod justum pactum, vel quando consuetudo justa, & legitima Regionis est, ut Locator non solvat expensas, sed loquimur, nullo præcedente pacto, vel consuetudine.

13. Et quidem aliæ ex his expensis sunt necessariae, aliæ, licet non necessariae, sunt tamen utiles, ut si illæ factæ fuissent ad plantandam vineam in agro, &c. aliæ, nec utiles, nec necessariae, sed solum facientes ad ornatum, quam voluptuarias alibi s'appellavimus, ut sunt fontes, statuar, &c.

f Lib. 8. in Decal. tr. 5. c. 3. §. 5. n. 13.

De expensis necessariis.

14. Primò ergo, si de necessariis loquamur, est distinguendum. Vel sunt necessariae ad colligendum v. g. fructus ex agro, ut est arare, fodere, metere, & has facere, pertinere ad Conductorem, non est dubium. Vel sunt necessariae ad usum, hoc est, ut Conductor possit uti re conducta, quale est reficere tectum domus locatae, vel reparare murum minantem ruinam; quale est etiam, agro necessariae fossas, & aggeres facere, ne officiant flumina, quale etiam est calceos ferreos apponere equis, ad iter agendum, quale denique est medicamenta adhibere eidem equo infirmo, ne sit ineptus ad ambulandum, &c. Et has expensas facere, seu quod expensum est, pro illis solvere, pertinet ad Locatorem, quia is debet tradere Conductori rem aptam communi usui, unde, & eam non aptam, aptam reddere. Quod si eas compensare renuat Locator, potest Conductor sibi a occulte compensare, vel sibi retinere rem locatam, donec

a Delugo d. 29. de Inst. n. 67. Mol. d. 496. n. 3. b Gomez 2. To. Variar. cap. 3.
 ejus usu recompensentur expensae in ea factae, quia, praescindendo à pacto, vel consuetudine, id probat eadem ratio modo dicta. Non ergo assentior Antonio *b Gomez*, putanti, has, de quibus loquimur, expensas, si modicae sunt, pertinere ad Conductorem, non, inquam, assentior, quia, si illud pactum, vel consuetudo non interfuit, eadem ratio, quae probat de expensis notabilibus, notat de modicis.

De expensis non necessariis, &c.

15. Secundò, si loquamur de expensis non necessariis, sed tamen, quae non reddant rem locatam meliorem, & utiliore, sed solum faciant ad ornatum, vel ad meram commoditatem conductoris, quas vocamus Voluptuarias, ad solvendas non obligari puto Locatorem, quia non adest ad has consensus ipsius Locatoris; sibi igitur impuret Conductor, si tales fecit expensas. Excipere autem semper debemus, nisi Locator expresse, vel tacite illas approbaverit, ut ex se patet.

16. Tertio denique, si loquamur de expensis, quamvis non necessariis, iis tamen, quae reddunt rem utiliore, ut si Locator plantaverit vineam in agro conducto, &c. pari

modo non esse solvendas docent Mol. & *c Mol. l. c. Delugo*, idque propter eandem rationem, & *n. 3. De ad quoddam leges; quae huic dicto contractui* *Inst. n. 68.* videntur, Respondent iidem, eas loqui, quando adest tacitus, vel expressus consensus Locatoris, & quidem Locator tacite videtur consentire in expensis non multum gravibus, quia aequitas id requirit; praesertim, quando rem locatam meliorem per illas expensas reddidit Conductor.

17. Ego dicto libro octavo Decal. attuli eundem Delugo *d* alio in loco, in quo dicit, *d Delugo* Possessorem bonae fidei (qualis certe est Locator) immò, & malae fidei posse exigere à Domino rei expensas, & Dominum obligari eas compensare, si melioramenta sint necessaria, vel utilia, non verò, si voluptuaria. Ne ergo hoc, (vel utilia) & illud, quod numero praecedente diximus ex eodem Delugo, sit sibi repugnans, intellige in priori loco ipsum Delugo loqui absolute; in posteriore hoc loqui, Domino consentiente tacite, vel expresse, nam, quia tacite Dominus consentire praesumitur, quoties melioramenta rem utilem reddunt ipsi Locatori, ideo tunc Locator solvere debet expensas in iis utilibus melioramentis factis. Ita puto, haec duo Delugo, immò, & Molinae, ab eodem citati, dicta posse conciliari.

18. Addit item idem Delugo duo. Primò, posse Conductorem ea melioramenta, de quibus nunc loquimur, sibi sumere, si sine detrimento rei conductae separari, vel extrahi possunt.

Secundò, id non posse fieri ab Emphyteuta, quia Emphyteusis ex sua prima institutione ordinata est ad meliorandū praedium: quare ad illa semper adest consensus Domini illud concedentis: atque adeò ea melioramenta sibi appropriare justè Dominus, soluto pretio poterit, ut dicam cum de Emphyteusi.

Denique lege praecitatae locum libri octavi in Decalogum, nam ibi *e* nonnulla *l. c. l. c. l. c.* inveniuntur scitu necessaria de ejusmodi melioramentis. *Decal. Tr. 3. 63. 64.*

Locator tenetur ad expensas pro melioramentis, ad quae se forte obligavit.

19. Haecenus dictum est de melioramentis, quae ex se facit Conductor: nunc de iisdem dicendum est, quae facienda imponit Conductor

duftori Locator. In quo casu tria sunt explicanda, unum certum, duo controversa.

20. Certum est, si Locator imposuit, ut fierent dicta melioramenta non necessaria, sive utilia, sive non, idque expressè suis expensis, certum est, inquam, deberi à Locatore dictas expensas: quod sanè probatione non indiget, quia sic Locator jam consensit, immò promisit, expensas refarcire.

21. Controversum autem est Primò, An, si Locator imposuit, ut fierent prædicta melioramenta, sed non explicatum fuit cujus expensis, an, inquam, ad Locatorem pertineat, an ad Conductorem huiusmodi expensarum solutio?

22. Respondeo, Molina *a* ait, pertinere ad Locatorem. Verum Delugo *b* melius ait, pertinere ad Conductorem, & merito, quia dum Locator proponit, & Conductor se obligat ad ea melioramenta, sed etiam obligat ad ea, quæ sunt necessaria ad talia melioramenta faciendâ, & consequenter ad expensas; qui enim se obligat ad finem, etiam se obligat ad media necessaria. Sicuti, si te obligas ad solvendam pensionem in loco à te distante, te etiam obligas ad expensas asportationis pecuniæ ad illum locum. Semper intellige, si Conductor sustineat hoc onus, quod aliunde, sive ab ipsa utilitate fortè erucendâ à talibus melioramentis, sive ex alio capite non compenferur; si enim aliunde non compenferur, debere id aliquo alio modo à te Locatore compensari, ipsa naturalis æquitas dicitur.

Ad ejusmodi expensas, de quibus hætenus, facient etiam illa, quæ mox dicentur paragr. sequenti à nu. 4.

Sublocator, an aliquando reneatur ad expensas prædictas?

23. Controversum est Secundò. Quid fiet, quando præter Locatorem adest Sublocator? Verum id per figurationem casus intelliges expediri. Petrus Dominus fundi istud locat pro quinque annis Cajo, Cajo sublocat illud Titio, qui Titius ob ipse, quam habet retinendi fundum quinque annis, pro eodem tempore, illud valde meliorat, plantando vineam, inserendo arbores, &c. Idque expendendo de suo. Accidit autem, ut primo anno moriatur Cajo Sublocator, unde resolvatur Locatio, & fundum redeat ad ipsum

Petrum. Inquiri horum melioramentorum, sanè utilium, expensis repetet ne Titius à Caji hæredibus, an à Petro, an eas amittet? Idem dubium est, si Paulus esset Usufructuarius dicti fundi per dictos quinque annos, & illud locaret Titio, &c.

24. Respondeo, hujus quæstionis resolutionem dependere ex dictis à nu. 13. Nam Primò, eas expensas valebit petere Titius, quas ibidè diximus esse necessarias ad usum, nimirum ad hoc, ut ipse Titius Subconductor uti re subconducta possit. Secundò, alias petere non valebit; sed amittet, præter illas, ad quas tacitè, vel expressè Petrus consensit. Tertio, illas, quas petere potest, necessarium erit ab hæredibus Caji petere. Ratio primi, & secundi dicti est, quia Cajo totum suum Jus per sublocationem transtulit in Titium. Quare Titius hoc Jure instructus poterit illas expensas dumtaxat petere quas Cajo potuisset à Petro. Cum ergo Cajo potuerit solum petere expensas, quibus expressè, vel tacitè consensit, & quibus res fieret apta ad usum, ut modo diximus, has solum justè Titius poterit, & non alias exigere. Ratio tertii dicti est, quia idem Titius à Cajo subconduxit prædium, sed Caji personam nunc repræsentant hæredes, ergo ab his petere poterit, non ab aliis: esto idem hæredes deinde possint à Petro Domino easdem repetere. Ita intelligo responsonem, quam Delugo *c* circa hanc quæstionem videtur afferre.

25. Propter eandem rationem certum est, Subconductorem immediatè debere Sublocatori pensionem solvere, non verò primo Locatori, quamvis Domino; cum Sublocatore enim ipse contractum iniit. Primò autem Locatori solvere tenebitur ipse primus Conductor. Notant tamen Doctores *d* bona *d* Mol. Subconductoris, si fortè inveniantur in domino subconducta, remanere hypothecata ipsi primo Domino; non enim est negandum, primò Locatorem habere Jus, si non immediatè, certè mediatè contra Subconductorem.

Ex occasione innuitur, quis non possit locare.

26. Ex dictis habes, cum non posse aliquid alicui locare, qui non potest prædictas observare conditiones, id, quòd cum facilè sit, pete, si velis, à Doctoribus citatis, multò magis,

*c Delugo
l.c.nu.70.
sine.*

*d Vnsq. Less.
aliisq. ap.
Bonac. de
contrac. d.
3. q. 7. p. 1.
nu. 5.*

magis, quia ex dictis à nobis alibi de iis, qui contractus inire possunt, facile hoc ipsum decernere, non erit difficile.

§. II.

Obligaciones Conductoris.

1. **A**d tria item obligatur Conductor. Primò, ad solutionem pensionis. Secundo, ad aliquas expensas. Tertio, ad reddendam, finito tempore Locationis, ipsam rem integrã, sicuti accepit. De singulis sigillatim.

Ex occasione innuitur quis conducere posse?

2. Eum, qui hæc tria servare non potest, vel à lege prohibetur (ut prohibentur Milites, agros conducere) conducere non posse, & eum, qui eadem potest servare, conducere posse, sic facile scitu est, sicuti modo dixi de Locatore. Quare à citatis, & citandis ea pete, si placet. Vide etiam infra. Nos, ut promissimus, prædictas tres Conductoris obligationes separatim explicemus.

Conductor obligatur ad solvendam pensionem.

2. Hæc obligatio luce clarior est; ideo enim Conductor fruitur re locata, ut pensionem conventam, & certè justam (sicuti supponimus) solvat. Quanta autem hæc pensio esse debeat, & nonnulla alia, quæ huc pertinere possent, infra tradam c. 4.

Conductor obligatur ad aliquas expensas.

4. Ad illas Conductor expensas obligatur, quas modo paragraph. præced. dixi, esse necessarias pro colligendis fructibus. Quid de illis, quæ fortè sunt necessariæ ad rem, quam quis conduxit, conservandam? (non dico meliorandam, de hoc enim jam dixi dicto paragr. præced.) Conduxit domum v. g. sed ecce imminet incendium. Conduxisti agrum, sed ecce ab inopinata alluvione est reparandus, &c. ex quibusnam expensis hæc præstanda, si illa pericula in re conducta accidant sine tua culpa? nam, si cum tua culpa, non est dubium à te esse præstanda.

*a Enym.
lib. 3. Tr.
4. c. 22.
nu. 4. In
communi-
ter.*

5. Respondeo, Delugo loco citato universaliter docet, secluso pacto, vel consuetudine, ex natura hujus contractus Conductorem non teneri ad expensas illas, quæ fiunt ad perpetuam utilitatem re locatæ, vel pro longiore tempore Conductionis. Ex quibus verbis colligere quis posset, incendium illud domus, & alluvionem illam agri, esse Locatoris expensis advertenda, quia faciunt ad utilitatem perpetuam rei conductæ. Sed puto, illum non loqui universaliter, sed dumtaxat de expensis faciendis in re ita reparanda, ut reddatur perpetuo melior, ut si murum novum in domo sit ædificandum, &c. At nos hic loquimur solum de advertendis malis, quibus res conducta periret.

6. Dico igitur, mihi videri esse distinguendum, nam, vel magnis expensis hæc mala sunt advertenda, vel modicis, & ordinariis. Si hoc posterius, debet fieri expensis Conductoris. Ratio est, quia, qui rem conducit, obligat se ad illam ordinariis modis, & consuetis, atque adeo ordinariis expensis custodiendam, & ni custodiat, erit in culpa, & consequenter incidet in onus refaciendi totum damnatum, quod consequetur: postea enim, quod ipse Conductor rem aptam habeat à Locatore, debet idem Conductor providere, ne inepta reddatur. Maxime igitur id est notandum; ad mala enim advertenda modicis, & ordinariis expensis, obligatur Conductor, quia obligatur rem custodire: At ad aptitudinem dandam rei conductæ obligatur Locator, ut *b supra* docuimus. *b Sup. 2. præced.*

7. Confirmantur hæc ex Textu. Item (ait Imperator) prospicere debet Conductor, ne aliquid rei Jus, vel Corpus deterius faciat, vel fieri patiat. *nu. 14.*

8. Si autem contingat illud prius, ut scilicet magnis, & extraordinariis expensis ea mala, casu, vel certè sine culpa Conductoris occurrentia, sint advertenda, puto (salvo meliori iudicio) esse id præstandum expensis Locatoris, qui est rei Dominus. Ratio est, quia præciso alio pacto in contrarium, ad hæc extraordinaria non se obligavit Conductor, ne tacite quidem, quia nemo in hujusmodi contractibus intelligitur obligari, nisi ad consuetas, & ordinarias. Confirmatur, quia mox dicemus, si casu conductæ res perit, Locatori, qui est Dominus, perire: ergo, si sit expendendum, ne pereat, Dominus expendere debet.

debet, præciso, ut dixi, pacto in contrarium. Cum ergo adsit solum pactum in contractu ipso implicite imbitum de exiguis expensis, ut modo vidimus, non verò de magnis, de quibus hic loquimur, ideo illas solum debet conductor, non has.

9. Quando autem conductor avertit malum magnis expensis suis (quod facere certe debet, si potest, etiam mutando sibi pecunias, quia ad hoc etiam, quando sine magno incommodo potest, urget illum obligatio custodiendi) debet eas Locator reddere Conductori, & eo nolente, poterit Conductor sibi occulte compensare, vel retinere tantundem de pensione, vel etiam, si meliorem modum recuperandi suum non habeat, poterit retinere rem locatam, donec ipsi satisfiat ex fructibus, inde percipiendis. Ratio est, quia tunc Conductor utilem rem gerit pro Domino, quamvis ad illam ex vi contractus non obligetur. Quare Justitia postulat, ut sit à Domino refarciendus.

Conductor obligatur, reddere eandem rem conductam integram.

10. Id certe maximè est de essentia hujus contractus; cum enim res conducta maneat in dominio Locatoris, & Conductor solum usum illius habuerit ratio clarè dicitur, eam totam, integramque esse reddendam.

Hinc obiter collige, usum consumptibilia verbi gratia, frumentum, vinum, pecuniam nequaquam locari posse nisi fortè ad pompam, ut, si locares pecuniam auream ad ostensionem, vel ornatum quia non potes dare alteri ejus usum absolutum, salva re, cum usus ipserem consummat.

Quid debeat Conductor, si res conducta deterior fiat.

11. Sed quid erit, si res ex aliquo accidetipereat, vel diminuat? Id certe hic maximè expendant Doctores. Loquamur prius, si id eveniat ex culpa Conductoris, mox, si sine culpa.

12. Et quidem, si culpa, vel pueri sciunt, debet à Conductore totum valorem refarciri. Quanta autem, & qualis debeat esse ejusmodi culpa ad tantum onus Conductori imponendum, dicemus, cum de contractu Societatis loquimur de Sacramentis.

tatis erit agendum, & illud denique resolve- mus, tunc committi prædictam culpam cum onere restitutionis in foro conscientiae, quando quis non adhibet eam diligentiam in servanda re conducta, quam adhiberet in re simili sua custodienda.

13. Verum, ut hic in proprio loco id illustremus, breviter recolendum est. Primum, ex legibus dictum a alibi à nobis esse, juridicam culpam esse triplicem, latam, levem, levissimam. Lata est omisso diligentiae, quam solent in simili adhibere prudentes, diligentisque: levis, quam solent diligentiores: levissima, quam diligentissimi.

14. Secundò, recolendum est, quod ibidem b diximus, nempe eum, qui rem accipit in suam solum commoditatem, ut est in commodato; teneri ex culpa levissima: qui verò in utilitatem solum deponentis, ut in deposito gratis accepto; teneri ex dolo, vel lata culpa, non verò ex levi, vel levissima: qui denique in utilitatem utriusque, nempe tum dantis, tum recipientis, ut in locato, ubi alter solvit pensionem Locationis, alter utitur re locata, teneri ex dolo, vel culpa lata, vel levi, non verò ex levissima. Atque hæc præscindendo ab alio pacto, quod intervenire justè posset inter contrahentes, ut ibidem, & sæpè alibi notavimus.

15. Tertiò, recolenda sunt dispositiones trium legum, quæ maximè ad rem nostram faciunt. Prima e lex. Qui columnam (inquit) transportandam conduxit, si fracta sit, id periculum is præstat, cuius opera quis utitur, si ejus culpa acciderit: culpa autem abest, si omnia facta sunt, qua diligentissimus quisque observaturus fuisset. Idem, si dolia, vel signum, vel alia res transportandas conduxit. Hactenus lex.

16. Intellige autem hoc ultimum (vel alias res) eas debere esse similes columnæ quæ in ea alportanda facile frangi, vel similes dolio pleno, quæ facile est frangi possunt: Et Doctores hic proponunt etiam exemplum de transportandis vasis vitreis. Porro, cur hæc lex tam rigorosa est, ut dicat (quæ diligentissimus quisque observaturus fuisset) quod certe est condemnare Conductorem ex culpa levissima, cum tamen ex aliis legibus d sciamus Conductorem obligari solum ex culpa levi, non levissima, cur inquam est tam rigorosa?

17. Respondeo, rationem esse, quia ea, quæ est levis culpa in custodiendis aliis rebus,

E e e e

est la-

a Lib. 3. in Decal. Tr. 3. c. 2. §. 4.

b Ibidem c. 5. §. 1.

c L. si Mercator §. Qui Columnam ff. locati.

d Quas attulimus l. 8. cit. in Dec. c. 2. §. 4.

est lata, & gravis in custodiendis, vel transportandis iis, quæ facile frangi, vel effundi possunt; nam quando quis se obligat ad hæc transferenda, se etiam ex pacto, saltem implicito, obligat ad exactissimam diligentiam, cum se obliget ad transferendum secundum artem, & secundum operam, quam in illis rebus periculosis ipse poneret, si res esset propria: at, secundum artem, & secundum operam, hæc requirunt diligentissimam cautionem: hanc igitur, qui eam conduxit, promissit, eandemque servare ex Justitia debet. Atque hinc confirmatur illud, quod toties à me locis citatis, & alibi inculcatum est, nempe eam negligentiam, quæ levis est in uno opere, verbi gratia, in effodienda terra, non esse levem, sed latam in alio verbi gratia, in medendo agro, immò in eodem agro, culpa, quæ levis est in medendo levi ejus dolore capitis, gravis certè erit, in medenda vehementi feбри; quia res ipsa quam quis suscipit faciendam, quasi juxta suam levitatem, vel gravitatem clamat, ut proportionata diligentia non omittatur.

a L. Videmus ff. locati.

18. Secunda dispositio. An (inquit a Textus) servorum culpam, & quoscunque induxerit, prestare Conductor debeat? Et paulò post: *Mihi placet, ut culpam, etiam eorum præstet, si tamen culpam in inducendis admisit.*

19. Hactenus lex. Cujus est sensus. An, si incendatur v. gr. domus conducta ex culpa tui servi, tu debeas refarcire damnum, ac si tua fuisset culpa.

Respondet Jurisconsultus distinguendo. Si tu cum culpa induxisti servos illos, nempe cognoscens, esse pravos, vel ineptos, debes: Si sine culpa, non debes, quia tunc, respectu tui, censetur fuisse casu domus incensa.

20. Quod si quæras, quænam culpa hæc esse debeat, qua tu condemneris ex delicto servi, vel operarii à te inducti?

Respondet, certè gravis, qua scilicet defeceris in eligendis servis, & quidem juxta modo dicta, ut major diligentia opus sit in eligendo operario ad res majoris momenti, quàm ad minoris. Et sanè in foro externo facilius in hoc casu condemnaberis (cui standum erit post sententiam) quàm in foro interno, nam Judex facile præsumet tuam negligentiam, cum in conscientia facile te excusare poterit ignorantia, inadvertentia, bona fides, qua servum illum, nihil mali futuri præsciens, vel suspicans, induxisti.

21. Tertia dispositio. Si hoc (ait lex) in locacione convenit, ignem ne habeto, & habuit, §. Sicut, tenebitur, etiam si fortuitus casus admisit incendium, quia non debuit ignem habere. Et ibidem §. ultimo. *Convenerat, ne in villa urbana sennum componeret, &c. posuit deinde servus igne illo succendit; ait Labeo, teneri Conductorem ex locato, quia ipse causam præbuit inferendo sennum contra conductionem.*

22. Hæc ibi. Cur autem hæc? quia jam paulò antè monuimus, pacta justa esse servanda, secus damna sequuta merito impantantur ei, qui pactum non servat.

23. His in memoriam redactis, ut, quod modo num. 10. illustrandum proposuimus, afferamus, quarimus, ad quid tenearis, si, Primum, præscripto tempore non reddas equum, v. gr. locatum, & is casu moriatur? si, Secundò, equus locatus item fuit ad tor milliaria peragenda, & tu ad alia illum ducas, unde casu is in foveam præceps tuat: si, Tertio, idem locatus fuit ad nullam sarcinam, nisi equitem portantur, & tu contra facias, unde, & pariter moriatur equus?

23. Respondeo, te teneri ad omnia damna sequuta, quia contra pactum explicitum egisti, nisi fortè in primo casu appareat, eodem modo moriturum fuisse equum, si inventus fuisset in potestate Domini: de qua tamen re suæ sunt considerationes alibi à nobis expressè pensæ.

25. Quando tamen rationabiliter conjicis, non esse contra voluntatem Locatoris, ad alium usum re conducta uti, tunc certè nec culpam, nec restitutionis onus subibis.

26. Sed quid, si mala putatione vites v. gr. infæundas reddidisti præ aliquibus annis post finitum tempus tuæ conductionis? Quid si de muro domus ruinam minantem Dominum domus tempore, ut succurreret, non admonuisti? Quid si ob negligentiam, servitum induci in prædium conductum permittisti? Quid si ingruentem tempestatem contra navem conductam, cum posses, non præcavisti?

27. Respondeo, Feneris etiam ad ejusmodi damna, non quidem ex pacto explicito, quod supponimus hic non adesse, sed ex implicito, quo Locator implicitè promittit rem locatam, ut suam custodire eo modo, quo in superioribus dictum est. Denique lege totum titulum ff. locati, & conducti, ac Juris

